

เหลาะ เครื่องตีบอกสัญญาณ

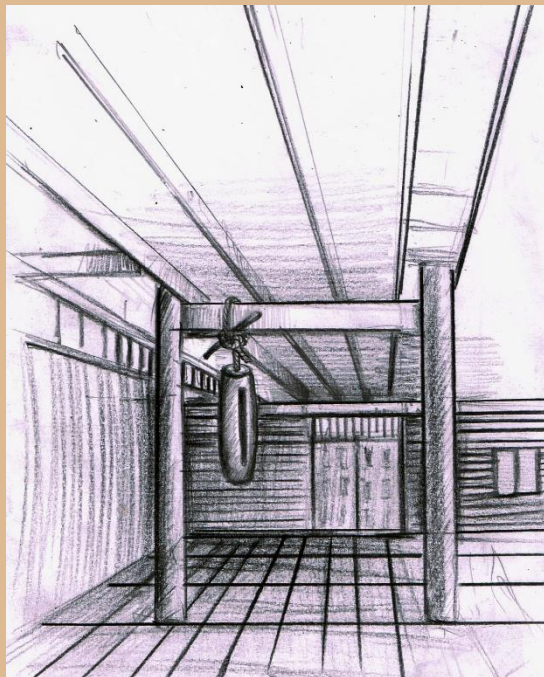
นายสมพงษ์ คงทอง

เหลาะ เครื่องตีบอกสัญญาณ

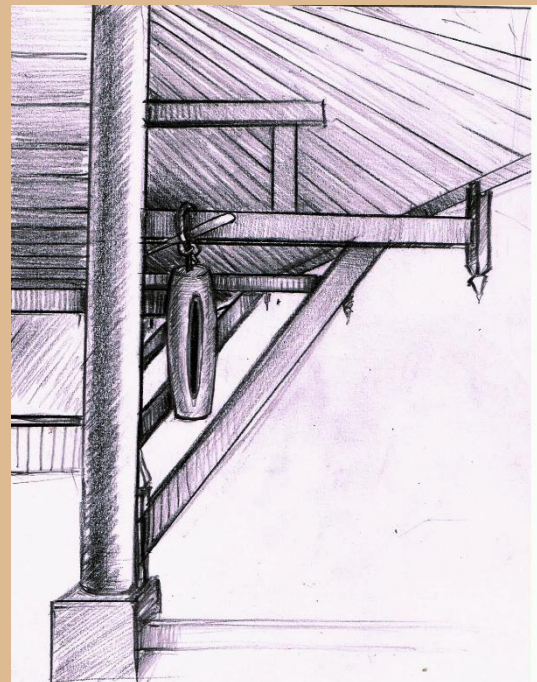
ในยุคก่อนที่จะมีเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ เช่น โทรศัพท์ โทรศัพท หรืออินเทอร์เน็ต มนุษย์ได้พัฒนา "เครื่องให้สัญญาณ" หรือวิธีการต่าง ๆ เพื่อสื่อสารระยะไกลอย่างชาญฉลาด หนึ่งในวิธีเหล่านั้นคือการใช้ “เหลาะ”

เหลาะ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๒๕ ให้ความหมายไว้ว่า “น. เครื่องสัญญาณทำด้วยไม้ ใช้ตีหรือสั่นให้ดัง” มีสำนวนไทยว่า “...ตีเกราะเคาะไม้ หมายถึง ให้สัญญาณ ตัวอย่างของการใช้สำนวนไทย ตีเกราะเคาะไม้ เช่น ๑.คนสมัยก่อนเวลามีเรื่องด่วนอะไรก็จะ ตีเกราะเคาะไม้ นอกจากจะสื่อสารได้เร็วแล้วยังไม่ทำให้แตกตื่นอีกด้วย

เหลาะ หรือ เขละ คือ “เกราะ” ในภาษาไทยกลาง เป็นเครื่องให้สัญญาณที่นิยมใช้กันในสมัยก่อน เพื่อบอกความเคลื่อนไหว หรือนัดแนะ ตลอดจนบอกด่วนเหตุร้าย มักจะแขวนอยู่ตามใต้ถุนบ้าน ชายคาบ้าน ของผู้ใหญ่บ้าน หรือกำนัน เพื่อความสะดวกในการหยิบมาใช้งานเมื่อเวลาเกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ เช่น โจนปล้น ไฟไหม้ หรือเรื่องราวอันเป็นมงคล ซึ่งสัญลักษณ์ของเสียงในการตีเหลาะก็จะแตกต่างกันไป โดยที่ชาวบ้านในชุมชนจะรับรู้เหมือนกันว่าเมื่อตีเหลาะจังหวะนี้เกิดเหตุอะไรขึ้น เช่น ถ้าเกิดเหตุไฟไหม้ ก็จะตีแบบรัวๆแบบไม่หยุดเป็นเวลานาน หรือเวลามีงานมงคลก็จะตีอีกแบบหนึ่ง คล้าย ๆ กับตีระฆังในวัด เรียกว่าการตีแบบ ๓ ลา

ใต้ถุนบ้าน

ชายคาบ้าน

เหลาะ เครื่องตีบอกสัญญาณ

นายสมพงษ์ คงทอง

เหลาะ แบ่งตามการใช้สอยได้ ๒ ประเภท คือ

๑. ใช้สำหรับแขวนคอสัตว์ มี ๔ แบบ คือ

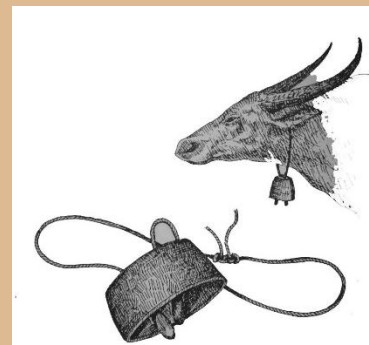
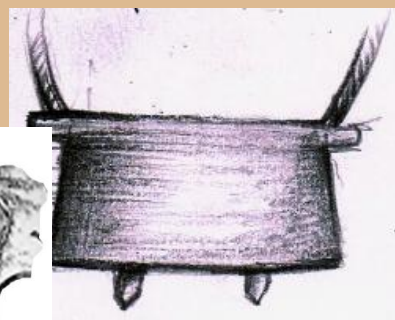
๑.๑ เหลาะกระป๋องทำขึ้นมาจากกระป๋องรูปทรงต่าง ๆ ทองเหลือง และสำริด โดยเปิดหน้ากระป๋องด้านหนึ่ง เจาะรูแล้วใช้เชือกผูกท่อนเหล็กหรือตะปูสำหรับใช้ติดอยู่ด้านในกระป๋อง

๑.๒ เหลาะไม้ไม่ใช้รูปทรงกระบอก ทำด้วยไม้เนื้อแข็ง ขุดด้านล่างและด้านในกลวงด้านบนเกือบทึบ มีรูร้อยเชือกผูกลูกในเหลาะไว้ด้านใน

๑.๓ เหลาะไม้ใช้รูปทรงกระบอก ลูกในเหลาะ อยู่ด้านนอก แต่ทำไม้ตีสองอันอยู่ด้านข้าง ร้อยติดกับเชือกเหลาะสำหรับคล้องคอสัตว์

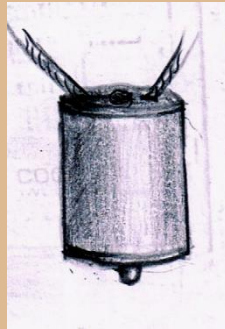
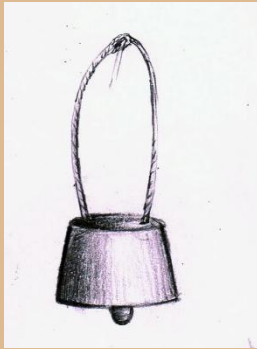
๑.๔ เหลาะไม้ทรงรี ทำด้วยไม้เนื้อแข็ง เจาะด้านล่างและด้านในกลวง ลูกในเหลาะอยู่ด้านใน มีเชือกร้อยแขวนคอสัตว์ เหมือนกับเหลาะกระป๋องและเหลาะไม้ทรงกระบอก

เหลาะทั้ง ๔ ประเภทนี้ใช้สำหรับแขวนคอสัตว์เลี้ยง เช่น วัว ควาย และช้าง เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อเวลาสัตว์เลี้ยงออกหาอาหารกินลูกในจะกระทบกับตัวเหลาะตลอดเวลาและสามารถบอกตำแหน่งที่อยู่ของสัตว์เลี้ยงได้ อาจปล่อยให้สัตว์หารกินเอง แล้วคอยฟังสัญญาณของเสียงเหลาะที่แขวนอยู่กับสัตว์เลี้ยงก็สามารถรับรู้ได้ว่าสัตว์เลี้ยงหา กินอยู่บริเวณตรงไหน ใกล้หรือไกล

เหลาะ เครื่องตีบอกสัญญาณ

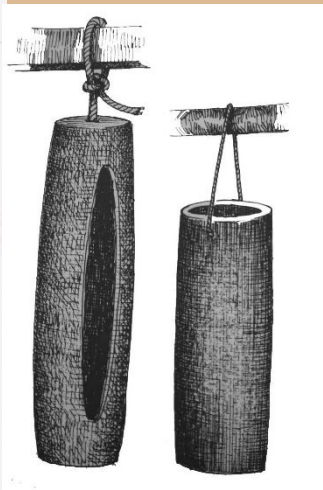
นายสมพงษ์ คงทอง

๒. ใช้สำหรับตีให้สัญญาณ มี ๒ ชนิดคือ

๒.๑ เหลาะไม้เดี่ยว เป็นเหลาะไม้แก่น ขนาดและรูปร่างคล้ายกลองแขกหรือกลองสองหน้า ด้านข้างผ่ากว้างราว ๒ นิ้ว ขุดด้านในกลวงด้านหัวและท้ายตัน ตีด้วยไม้กลม ขนาดพอเหมาะมือ

เหลาะชนิดนี้ใช้ตีเพื่อนัดแนะในการประชุม เช่นผู้ใหญ่บ้านตีเพื่อนัดแนะในการประชุมลูกบ้านเป็นต้น การตีจะตีเป็นจังหวะช้า และหนักแล้วค่อยเร่งเร็วตอนปลายแล้วเริ่มจังหวะซ้ำใหม่ ปรกติจะตี ๓ คาบ และมักจะตีตอนเช้าตรู่ซึ่งจะเป็นที่รู้กันว่า ตอนสาย ๆ ผู้ใหญ่บ้านจะมีการประชุมลูกบ้าน

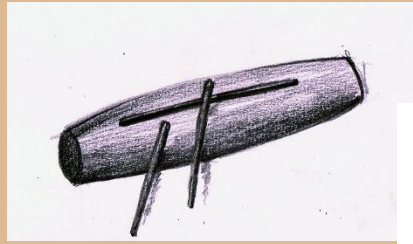
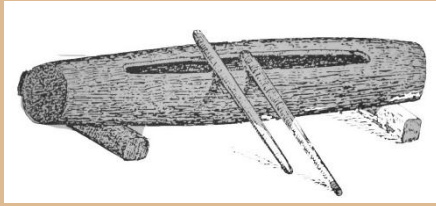
๒.๒ เหลาะ ๒ ไม้ ใช้เหลาะ

ไม้เดี่ยวตีเป็นเหละ ๒ ไม้ก็ได้ หรือจะทำได้ด้วยไม้ไผ่ขนาดโตเนื้อหา ๑ ปล้อง ตัดหัวท้ายให้ติดข้อ แล้วเจาะ ด้านข้างอย่างเหลาะไม้เดี่ยว ตีด้วยไม้กลมขนาดพอเหมาะมือ

เหลาะชนิดนี้ ใช้ตีบอกเหตุร้าย เช่น เกิดการปล้น เกิดฆาตกรรม โดยจะตีจังหวะเร่งเร็วติดต่อกันไป เป็นเวลานาน (บางครั้งอาจใช้เหลาะไม้เดี่ยวตีเป็นเหละ ๒ ไม้ก็ได้)

เหลาะ เครื่องตีบอกสัญญาณ

นายสมพงษ์ คงทอง

ภาพจากสารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. ๒๕๒๙ หน้า ๔๑๓๐

เอกสารอ้างอิง

๑. สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ ๒๕๒๙ เล่มที่ ๑๐
๒. สืบค้นออนไลน์จาก : <https://pantip.com/topic/33225125>
๓. สืบค้นออนไลน์จาก : <http://www.xn--o3cda1bwq0d9h2c.com/>
๔. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๒๕